

יסודי סגול	חט"ב כחול	תיכון ורוד	לכולם ירוק
---------------	--------------	---------------	---------------

רציונל

השמיים הם דימוי נגיש, משתנה ופתוח לפרשנות: אפשר להתבונן בהם ישירות, לצלם, לצייר, לעבוד דרכם בצבע, באור, בקומפוזיציה ובנקודת מבט, וגם להשתמש בהם כמטאפורה למצב, לזיכרון, לדמיון ולתחושה. המצגת מציעה מגוון רחב של אמנים ואמניות ישראלים לצד תרגילים מעשיים בציור, צילום, מדיה מעורבת ועבודה קבוצתית. במסמך זה התרגילים אורגנו מחדש לפי שכבות גיל, תוך שמירה על רוח ההצעות שבמצגת והוספת חיבור ברור ל־SEL. מטרת היחידה אינה לפרש רגשות של תלמידים, אלא לאפשר שפה חזותית שבה ניתן להתבונן, לבחור, להתנסות, לשנות, לשתף במידה שמתאימה לכל תלמיד/ה ולפתח תחושת מסוגלות וקשב לעצמי ולאחר.

עקרונות למידה רגשית חברתית SEL

SEL למידה רגשית־חברתית – היא תפיסה המשלבת בתוך תהליך הלמידה מיומנויות המסייעות לתלמידים להבין את עצמם, לנהל רגשות והתנהגות, להבין נקודות מבט של אחרים, ליצור קשרים מיטיבים ולקבל החלטות אחראיות. חמשת תחומי הליבה ע"פ מודל CASEL

- מודעות עצמית (Self-Awareness) זיהוי רגשות, מחשבות וערכים והכרה בחוזקות ובמגבלות.
- ניהול עצמי (Self-Management) ויסות רגשות והתנהגות, ניהול סטres, התמדה והצבת מטרות.
- מודעות חברתית (Social Awareness) הבנת נקודת המבט של האחר, אמפתיה והיכרות עם מגוון חברתי ותרבותי.
- מיומנויות בינאישיות (Relationship Skills) תקשורת, הקשבה, שיתוף פעולה, ניהול קונפליקטים ופנייה לעזרה.
- קבלת החלטות אחראיות (Responsible Decision-Making) בחירה תוך התחשבות בבטיחות, באחרים ובהשלכות הפעולה.

למה דווקא שמיים בהוראת SEL

- השתנות השמיים מאפשרת לדבר על שינוי, זמניות וגמישות בלי לחייב חשיפה אישית ישירה.
- צבע, אור, עננים ומזג אוויר מספקים שפה חזותית עשירה לתיאור אווירה ומצב – באופן סמלי ולא אבחוני.
- התבוננות חוזרת באותו מקום או באותה שעה מזמנת קשב, האטה, הבחנה בפרטים ורפלקציה.
- עבודה בסדרה מאפשרת לראות תהליך והשתנות ומחזקת התמדה ותחושת מסוגלות.
- עבודות משותפות בנושא ה"שמיים" מאפשרות חוויה של שייכות: דימויים שונים מתחברים למרחב אחד.

דגשים למורה

- לא קיימת משמעות רגשית קבועה לצבע מסוים. שאלו את התלמיד/ה מה הצבע עושה בעבודה במקום לפרש אותו עבורו/ה.
- אפשרו בחירה: עבודה אישית או דמיונית, צילום או ציור, שיתוף או אי-שיתוף. בחירה היא חלק מתהליך ה־SEL.
- התחילו בהתבוננות: מה רואים? מה השתנה? מה יוצר את התחושה? ורק אחר כך עברו לפרשנות.
- הדגישו תהליך, ניסוי ושינוי ולא רק, "תוצאה יפה". "סדרה, סקיצה וגרסה נוספת הן הזדמנויות ללמידה.
- בתרגילי צילום בחוץ יש לקבוע גבולות ברורים של מרחב, זמן ובטיחות. שימוש בטלפון נעשה לפי מדיניות בית הספר.
- כאשר פעילות נוגעת בתחושה אישית, אין לחייב תלמידים להסביר או לחשוף. ניתן תמיד לעבוד דרך דמות, סיפור, מזג אוויר או שמייים דמיוניים.

הערה על הקישורים: ככל האפשר נבחרו אתרי מוזיאונים, גלריות ואתרי אמנים. כאשר במצגת מופיע שם האמן/ית ללא כותרת מדויקת של היצירה, הקישור מוביל לעמוד אמן/תערוכה שבו ניתן לראות עבודות רלוונטיות מאותו גוף יצירה.

יסודי | פעילויות

הדגש ביסודי הוא על התבוננות, משחק חומרי ודמיון. רצוי לעבוד עם הנחיות קצרות, אפשרויות בחירה ותוצר שמאפשר תחושת הצלחה גם ללא מיומנות ציור גבוהה.

1. שמייים משתקפים במים

השראה

אדם ליף, סדרת Mediterranean Watercolors
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מציירים שקיעה או שמייים המשתקפים במים. מתייחסים לסימטריה חלקית, להשתקפות ולטשטוש; אפשר לקפל את הדף או להרטיב את אזור המים כדי ליצור מעבר רך.

SEL: מודעות עצמית וקשב: התבוננות בפרטים ובשינויים; ניהול עצמי: האטה ועבודה בשלבים.

2. עננים מחומר

השראה

אדם ליף, צבעי מים / נופים ושמייים
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצרים רקע בכמה גוונים של כחול ומוסיפים עננים מצמר גפן או מחומר רך אחר. אפשר לשלב שקיפויות, קריעה והדבקה.

SEL: קבלת החלטות: בחירת גוון, מיקום וחומר; מסוגלות דרך משימה פשוטה ומדורגת.

3. השמיים שלי הם כמו...

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים 2020–2022 ,
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? משלימים את המשפט, השמיים שלי הם כמו "...ומתרגמים את הדימוי לציור או קולאז'. אפשר לעבוד דרך דמיון בלבד – בלי להסביר חוויה אישית.
SEL: מודעות עצמית ושפה מטאפורית; בחירה בגבול החשיפה האישית.

4. אם הייתי יכולה לעוף...

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? כותבים, אם הייתי יכולה לעוף בשמיים, הייתי רוצה לראות "...ומציירים את מה שנראה מלמעלה, מתוך ענן או מתוך שמיים דמיוניים.
SEL: דמיון, תחושת סוכנות ובחירה; זיהוי רצונות ומטרות באופן משחקי.

5. יום ולילה – חם וקר

השראה

אדם ליף, סדרת Mediterranean Watercolors
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מחלקים את הדף לשניים: שמיים של יום ושמיים של לילה. מתנסים בפלטה חמה ובפלטה קרה ובודקים כיצד שינוי הצבע משפיע על האווירה.
SEL: מודעות עצמית: זיהוי השפעת צבע על תחושה; קבלת החלטות אמנותית ונימוק בחירה.

6. ענן משאלות – אישי או קבוצתי

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? אישי: קופסת קרטון קטנה ובה ציורים של חפצים, מקומות או דמויות שמעניקים תחושת ביטחון; המכסה הופך לענן, ועל הדפנות אפשר להוסיף משאלות. קבוצתי: יוצרים קופסה גדולה וענן תלוי עם פתקים המחוברים בחוטים.
SEL: מודעות עצמית, שייכות, זיהוי מקורות כוח; בקבוצה – הקשבה, שיתוף פעולה ומטרה משותפת.

7. עננים מצחיקים וצורות משתנות

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצאים להתבונן בשמיים ומחפשים בעננים צורות מוזרות, חיות, דמויות או חפצים. מציירים את מה ש"הענן כמעט נהיה".
SEL: גמישות מחשבתית, משחק ודמיון; קבלה של

8. מציירים על צילום ענן

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים

[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מחלקים לתלמידים צילומי עננים. בעט שחור ובטושים הם ממשיכים את הצורה שמצאו בענן והופכים אותה לדימוי חדש.

SEL: מודעות חברתית: לראות אפשרויות שונות באותו דימוי; מסוגלות דרך נקודת פתיחה קיימת.

בחט"ב אפשר להרחיב את ההתנסות לשפה אמנותית מודעת יותר: צבע, קומפוזיציה, מרקם, מדיום, סדרה ונקודת מבט – ועדיין להשאיר מקום למשחק, דמיון ורפלקציה קצרה.

9. נוף בפלטה מצומצמת – בעקבות „שמיים ורודים”

השראה

אורי רייזמן, „נוף אבלות”, / „שמיים ורודים”
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצרים ציור נוף שבו צבע אחד דומיננטי. מכינים שלוש וריאציות באמצעות שינויי צבע וצורה, עובדים במשיכות חופשיות ובפישוט הצורות, ובסוף כותבים 3–4 שורות על האמצעים האמנותיים והאווירה.

SEL: מודעות עצמית וקבלת החלטות: זיהוי הקשר בין בחירה חזותית לאווירה; התמדה דרך וריאציות.

10. מה היה קורה אילו...

השראה

סובחייה חסן קייס, מתוך הסדרה „אני הצבר”,
2021–2022
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? בוחרים יצירה ושואלים: מה היה קורה אם נקודת המבט הייתה מלמטה, אם הדימויים היו מחליפים מקום, אם היינו משנים צבע/אור/מרקם/חלל, או עוברים מריאליזם להפשטה. אפשר להצמיד דף מתחת לשולחן ולצייר בשכיבה על הגב.

SEL: גמישות מחשבתית, פתרון בעיות ונכונות להתנסות בדרך אחרת; התמודדות עם אי־ודאות.

11. ציור אוטומטי בצבעי מים

השראה

ענת בצר – עבודות ציור
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצרים כתמים וצורות אקראיות בצבעי מים, ללא תכנון מוקדם, ואז מתבוננים ומחליטים אם להמשיך, להדגיש, למחוק או להשאיר.
SEL: ניהול עצמי: שהייה באי־ודאות; מודעות עצמית: תשומת לב לתגובה שלי למקריות; קבלת החלטות מתוך תהליך.

12. השמיים על החלון

השראה

ענת בצר – עבודות ציור
[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מצמידים נייר אפייה או נייר שקוף לחלון, ומציירים עליו את קווי הנוף והשמיים בעזרת אקריליק, מרקרים או צבעי מים.
SEL: קשב לסביבה ולרגע הנוכחי; ויסות דרך

התבוננות; בחירה במה לכלול ומה להשמיט.

13. אותם שמיים בשלוש שעות

השראה

אדם ליף, סדרת Mediterranean Watercolors

[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מציירים את השמיים בשלוש נקודות זמן –בוקר, צהריים ושקיעה – ומתמקדים בערבוב צבעים, אור וצל.
SEL: מודעות לתהליך ולשינוי; התמדה; הבנה שמצב חזותי אינו קבוע.

14. סדרת שמיים אקספרסיביים

השראה

אורי רייזמן,, נוף אבלות,, "שמיים ורודים"

[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצרים סדרה של 3–4 עבודות במדיה מעורבת, כאשר בכל אחת השמיים מקבלים אופי אחר באמצעות צבע, קצב, מרקם, קו ודרך הנחת החומר.
SEL: מודעות עצמית וביטוי סמלי; הבחנה בין תחושה לבין האמצעי האמנותי שמייצר אותה.

15. מלח בתוך שמיים – ניסוי בצבעי מים

השראה

אדם ליף, צבעי מים

[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? מציירים שמיים בצבעי מים ומפזרים גבישי מלח כשהצבע עדיין רטוב. לאחר הייבוש בוחנים את המרקם שנוצר ומשלבים אותו ביצירה.
SEL: סקרנות, קבלה של מקריות וגמישות בתגובה לתוצאה לא צפויה.

16. שמיים כרקע לסיפור

השראה

אורי בן נתן,, נער תופס כוכבים"

[לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה](#)

מה עושים? יוצרים שכבת שמיים בצבעי מים או אקריליק, ועליה מוסיפים בטושים/צבע סיפור מצויר בהשראת חלום אישי או דמיוני. העבודה בנויה בשכבות.
SEL: מודעות עצמית ודמיון; בחירה בין אישי לדמיוני; בניית רצף והתמדה בתהליך.

17. 70 אחוז שמיים

השראה

אדם ליף, נופים ושמיים בצבעי מים

מה עושים? יוצרים סדרה של שלושה ציורי צבעי מים שבהם כ- 70% מהפורמט מוקדש לשמיים. רצוי לעבוד

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מהתבוננות בחוץ.
SEL: קשב והתבוננות; קבלת החלטות קומפוזיציונית;
התמדה בעבודה סדרתית.

18. אותו מקום – יום ולילה

השראה

דוד עדיקא – צילום

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? מצלמים אותו אזור מאותה נקודת מבט
בשעות שונות ומשווים אור, צבע, צל ואווירה.
SEL: מודעות לשינוי ולנקודת מבט; סבלנות, תכנון
והשוואה לפני הסקת מסקנות.

19. צילום לילה עם אור צבעוני

השראה

דוד עדיקא – צילום

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? מצלמים שמי לילה ומשתמשים בפנס או
תאורה צבעונית. חושבים על זווית צילום, תקריב,
פוקוס והיחס בין האור לשמיים.
SEL: קבלת החלטות אחראית ותכנון; עבודה בטוחה
בצוות; ניסוי מבוקר בחומרי אור.

20. ציור באור – חשיפה ארוכה

השראה

דוד עדיקא – צילום

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? בעזרת חשיפה ארוכה ופנסים, מציירים
באור מול המצלמה. אפשר לעבוד בזוגות: אחד מפעיל
את המצלמה ואחד יוצר את מסלול האור.
SEL: מיומנויות בינאישיות, תיאום ושיתוף פעולה;
תכנון, ניסוי ותיקון.

בתיכון הדגש יכול לעבור לבחירה מושגית, צילום, פורמט, שם היצירה, השוואה בין תקופות ומדיומים וכתובה קצרה המנסחת את הקשר בין אמצעים אמנותיים למשמעות.

21. פורטרט שהשמיים הם חלק ממנו

השראה

אנה ים – צילום

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? יוצאים החוצה ויוצרים סדרה של שלושה פורטרטים שבהם השמיים הם חלק חשוב ובלתי נפרד מן הקומפוזיציה. בוחרים תצלום אחד והופכים אותו לשחור-לבן; משווים כיצד השתנתה האווירה.

SEL: מודעות עצמית ודימוי עצמי ללא חובה לחשיפה מילולית; קבלת החלטות חזותית והערכת השפעת שינוי.

22. השמיים והפורמט

השראה

יהודית ספורטס – עבודות נוף „The Cave Light” /

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? יוצרים יצירה עם מוטיב של שמיים ובוחרים לה פורמט או מסגרת לא שגרתיים: עיגול, מלבן צר, חיתוך חלקי או צורה אחרת. בודקים כיצד גבולות הפורמט משנים את הקריאה של השמיים.

SEL: קבלת החלטות אחראית וחשיבה יצירתית; מודעות להשפעת גבולות ומסגרת על חוויה.

23. מה עושה שם ליצירה?

השראה

מיכה אולמן / „Red Color”, צבע אדום”

לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? לאחר יצירה בנושא שמיים, בוחרים לה כמה שמות אפשריים. משווים: כיצד כל שם משנה את המסר, האווירה או הרעיון הראשוני של הצפייה? לבסוף בוחרים שם ומנמקים.

SEL: מודעות עצמית וניסוח כוונה; ראיית נקודות מבט שונות; קבלת החלטה מנומקת.

24. שמיים באמנות ישראלית – שלושה עשורים

יצירות מוצעות

צבי תדמור, נוף, ”תחילת שנות ה-60”

הילה לולו לין, שיר בשלושה חלקים 1996, ”

אורי רייזמן, שמיים ורודים / נוף אבלות”

רעות אסימיני, האריה השואג 2026, ”

מה עושים? בוחרים שלוש עבודות משלושה עשורים שונים. מתארים אותן, מסבירים כיצד דימוי השמיים מהותי לנושא, מזהים מאפיין ייחודי לכל עשור ומתייחסים לאמצעי אמנותי מרכזי. אפשר לסיים ביצירה אישית שבה השמיים הם דימוי מרכזי.

SEL: מודעות חברתית והיסטורית, ראיית הקשר בין יצירה לזמן ולמקום, קבלת החלטות וניסוח עמדה אישית מבוססת.

אפשר להתאים את מידת המורכבות, אורך התהליך והשיח הרפלקטיבי לגיל התלמידים.

25. יומן שמיים

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים
לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? במשך שבוע מצלמים בכל יום, באותה שעה ומאותו מקום, צילום אחד של השמיים. אפשר לחבר את התמונות לרצף, קולאז' או וידאו קצר.
SEL: מודעות עצמית וקשב; יצירת שגרה; התמדה והבחנה בשינוי לאורך זמן.

26. שמיים משותפים

השראה

התערוכה, פעם השמיים היו ים – "מוזיאון תל אביב
לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? כל תלמיד/ה יוצר/ת שמיים משלו/ה. מחברים את העבודות בכיתה זו לצד זו או מצלמים ומרכיבים קולאז' דיגיטלי משותף.
SEL: שייכות ומיומנויות בינאישיות; יצירה אישית שנשמרת ייחודית אך הופכת לחלק משלם קבוצתי.

27. שמיים כקולאז' של חומרים

השראה

יונתן צופי / יסמין ילון – מתוך, פעם השמיים היו ים
לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? יוצרים שמיים מחומרים שונים: ניירות, מגזינים, קופסאות קטנות, צמר גפן, צמר פלדה, שעווה ועוד. בוחנים כיצד חומר משנה את התחושה ואת הדימוי.
SEL: קבלת החלטות, סקרנות חומרית וגמישות; מתן מקום לפתרונות שונים ולחזקת שונות.

28. עננים מצחיקים

השראה

אורי גרשוני, סדרת תצלומי העננים
לצפייה ביצירה / בעמוד התערוכה

מה עושים? מסתכלים החוצה, מחפשים צורות בעננים ומציירים אותן. ביסודי – משחק דמיון; בחט"ב – אפשר לעבוד בסדרה; בתיכון – אפשר להפוך לתרגיל צילום ורישום.
SEL: גמישות מחשבתית, משחק, הפחתת פחד מ,תשובה לא נכונה" וקבלה של ריבוי פרשנויות.

29. מפת שמיים אישית

השראה

אורי רייזמן / אורי גרשוני – שמיים כאמצעי לבניית

מה עושים? יוצרים במשך כמה ימים ציור או צילום קטן של שמיים ומוסיפים מילה או סימן המתארים את

הרגע. מהאוסף יוצרים, מפת שמיים "באמצעות תפירה, הדבקה, מסקינג־טייפ, חוטים או חיבורים אחרים. ניתן לעבוד גם באופן דמיוני ולא אישי. **SEL:** מודעות עצמית וזיהוי שינוי לאורך זמן; ניהול עצמי דרך רוטינה קצרה; בחירה כיצד לחבר ולשתף.

סיום ורפלקציה

אין צורך ברפלקציה ארוכה. אפשר לבחור שאלה אחת בלבד בסיום כל פעילות:

- איזו בחירה אמנותית הייתה לי חשובה היום?
- מה השתנה בעבודה שלי תוך כדי התהליך?
- מה גיליתי על צבע / אור / שמיים / צילום שלא שמתי לב אליו קודם?
- איזה פתרון של תלמיד/ה אחר/ת גרם לי לחשוב אחרת?
- אם הייתי יוצר/ת גרסה נוספת – מה הייתי משנה?